

ביאורים

בימים הקודמים למדנו על חשיבות התפילה ביחס לשאר המצוות.

אך עדיין, אמנם, קיים קושי להאמין שתפילתנו מועילה. הרי אפילו משה רבנו, גדול הנביאים, התפלל חמש מאות וחמש-עשרה תפילות כדי שייכנס לארץ [מדורש אגדה דברים ג], ותפילתו לא נענתה. אם-כן, מניין לנו שתפילתנו תתקבל ברצון לפני אדון כול?

רבי יוסף אלבו מבאר שאצל משה קבע הקב"ה בשבועה (ע"פ תרגום יונתן על הפסוק שם) שלא ייכנס לארץ, ולכן בקשתו לא התקבלה.

אך יש גם מקרים אחרים: פעמים רבות האדם מקבל עונש, אך עדיין לא נגזרה על-כך גזרה בשבועה, ולכן התפילה וזכויותיה יכולות לבטל את העונש. אמנם אין לדעת אם כבר נגזרה גזרה, ואם גם נקבעה שבועה אודותיה, אך ודאי שעדיין יש טעם להתפלל, ולקוות שהגזרה תשתנה.

ההבדל בין גזרה בשבועה לגזרה בלי שבועה זו עוצמת הקביעה. ישנם דברים שאותם קובע הקב"ה בעוצמה מפני שהם מוכרחים להיות דווקא כך. אפשר ללמוד מהדברים הללו על מידת הענווה מול הבורא: מצד אחד מוטל עלינו להתפלל ולבקש בכל לב שתתבטל הגזרה, אך אחר מעשה נקבל באהבה את רצון ה' בלי טרונגיה, מפני שכך רצונו של ה'. הענווה אינה ביטול הכוחות - הרי התפללנו וביקשנו את אשר על לבנו - הענווה היא קבלה אמתית של רצון ה'.

לעומת זאת על תפילת ציבור נאמר [ברכות ח] "אימתי עת רצון - בשעה שהצבור מתפללין". תפילה בציבור מגלה עוצמות כל כך גבוהות של תפילה, עד שאפילו החלטות אלוהיות שהיה עליהן גזר דין 'חתום' יכולות להתבטל.

הרחבות

• שביל עוקף משפט

לאחר גזר דין גם כן תועיל אם אין עמו שבועה. היכולת לקרוע גזר דין לאחר שנחתם מלמדת על הכוח הגדול שנתון בידינו להשפיע על כל המציאות. הגמרא אומרת ששלשה ספרים נפתחים בראש השנה בהם צדיקים גמורים ורשעים גמורים נחתמים לאלתר (מיד), וביום כיפור רק בינונים עומדים לדין [ראש השנה טז]. הרמב"ן שואל על הגמרא מדוע כולם מתפללים ביום כיפור אם הדין בו הוא רק לבינונים? תשובת רבי יוסף אלבו היא שאפילו רשע גמור יכול לקרוע גזר דין שאין עמו שבועה.

אולם מהי קריעת גזר דין בלא עמידה לדין, כיצד ייתכן לעקוף את החוק האלוהי ולהציל את האדם מהמשפט הראוי לו? רבי יהודה אריה לייב מגור בעל ה'שפת אמת' עונה על השאלה. הקב"ה פותח שער לדופקי בתשובה. בכוח התשובה נעשה האדם כבריה חדשה, בעזיבת דרכיו הקודמים, וכלשון הרמב"ם "אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים" [הלכות תשובה ב, ד]. [שבת תשובה תרל"ה]. אם-כן, אין מדובר בעקיפת המשפט אלא במתנה אלוהית המאפשרת לאדם לשנות את מהותו לטובה.

באותו אופן ממש כתב רבי יוסף אלבו שתפילה מועילה גם לרשע לשנות את דינו מפני שבעת התפילה האדם משנה את מהותו ורצונותיו לטובה. לכן יש הצדקה שהקב"ה יעניק לו טובה שלא היה זכאי לה מקודם לכן [פרק יח]. השתנות הרצון היא פתח גדול להבנת כל מהותה ופעולתה של התפילה (עיין הרחבות יום כ"ב חשוון).

פרק עשרים ואחד

מדוע משה לא נענה

קרה בענין התפלה ספק גדול^ו והוא זה, כי מי לנו גדול ממושה אדון כל הנביאים, והוא התפלל לשם על כניסתו לארץ ולא נענה, אמר הכתוב: "ואתחנן אל ה', אעברה נא וגו', ויאמר ה' אלי רב לך" וגו' [דברים ג, כג-כו], והנה זה ממה שישיר שיהדבר הנגזר אי אפשר שיבטל על ידי התפלה, ואם כן יאמר האומר כי שוא עבד אלהים ומה בצע כשנתחנן לפניו אחר שאי אפשר לבטל הנגזר.

תפילה לאחר גזר דין

התשובה בזה, שהתפלה מועילה לפני גזר דין על כל פנים, ואף לאחר גזר דין גם כן תועיל אם אין עמו שבועה^ז, וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה יפה צעקה לאדם בין קדם גזר דין בין לאחר גזר דין, כמו שיראה זה מחזקיה, שאחר שנאמר לו: "צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה", נאמר לו: "שמעתי את תפלתך וגו' הנני יוסיף על ימך" [ישעיהו לח, א-ה], וזה היה לאחר גזר דין כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. אבל גזר דין של משה היה גזר דין שיש עמו שבועה שנשבע, שנאמר: "לכן לא תביאו" [במדבר כ, יב], ובארו רבותינו זכרונם לברכה [דברים רבה יא, י] כי "לכן" לשון שבועה, וכמו שהזכיר זה מ"לכן נשבעתי לבית עלי" [שמואל א ג, יד], ולפיכך לא הועילה התפלה של משה רבנו עליו השלום.

גזר דין של ציבור נקרע

וזהו ההבדל שיש בין יחיד לציבור, שהיחיד אין גזר דינו נקרע כשיש עמו שבועה, ושל ציבור הוא נקרע ומתבטל על ידי התפלה, וזה יראה שהוא כן מקשר הפרשה^ח.

ספק גדול - שאלה קשה. שבועה - כאשר ה' נשבע שגורתו תקיים. מקשר הפרשה - יבואר בהמשך פרקנו.